

1. Кларк Р., Ледях И. Влияние Нюрнбергского судебного процесса на развитие международного уголовного права // Нюрнбергский процесс. Право против войны и фашизма / Под ред. И.А. Ледях, И.И. Лукашука. – М., 1995. – С. 218-224

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГУМАНІЗМУ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Подорожній Є. Ю.

*д-р юрид. наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри трудового та господарського права
Харківського національного університету
внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Для кожної сучасної цивілізованої, демократичної держави одним із головних завдань є всебічне забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, підтримка суспільного порядку та захист соціальних цінностей. Це стосується й України, що, власне кажучи, й підтверджує Конституція України, в якій закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Для виконання цього завдання у розпорядженні держави є ряд відповідних інструментів різного характеру, далеко на останнє місце серед яких займає юридична відповідальність. Специфічний характер відповідальності, обумовлений її негативним аспектом вимагає ретельного та змістовно підходу до питання правового врегулювання даного інституту. При цьому особлива увага має бути приділена принципам, які виконують роль відправних начал для будь-якого правового явища. Одними із ключових засад у цій сфері, на нашу думку є принципи гуманізму та верховенства права.

За висловом М. В. Цвіка, принцип гуманізму – одна з найважливіших ціннісних характеристик цивілізованого суспільства, що визнає благо людини, його право на свободу, щастя, виявлення своїх здібностей критерієм прогресивності соціальних інститутів [1, с.195]. Далі прав-

ник відмічає, що у праві прояв принципу гуманізму означає закріплення у правових формах відносин між людиною, державою і суспільством на основі визнання самоцінності людської особистості, невід'ємності її прав і свобод, поважання її гідності, захисту від свавільного втручання у сферу особистого життя. Принцип гуманізму в праві знаходить своє втілення в цілому ряді нормативних положень різноманітної галузевої належності, таких як: ніхто не може бути безпідставно заарештованим або утримуватися під вартою; батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття; ніхто не може бути підданий катуванню, іншим жорстоким, нелюдським чи таким, що принижують його гідність, видам примушування і покарання; заборона допуску преси і публіки на судовий розгляд з міркувань моралі [1, с.195]. О.Ф. Скакун вважає, що принцип гуманізму розкриває одну з найважливіших ціннісних характеристик права, домінування у формуванні та функціонуванні правової системи природних невідчужуваних прав людини. Це – право на життя, здоров'я, особисту свободу та безпеку, право на охорону своєї честі та репутації, недоторканність особи та ін.; створення всіх умов, необхідних для нормального існування та розвитку особи [2, с.224–225].

Що ж стосується верховенства права, то даний принцип, пише В. Б. Авер'янова полягає у підпорядкуванні всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини, а також пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної соціальної правової держави [3, с.6–8]. На думку Г. І. Дутки, зміст верховенства права, як принципу, полягає у тому, що права людини визнаються вищою соціальною цінністю і мають загально-регулятивне значення. Даний принцип передбачає, насамперед, верховенство Конституції, що закріплює і гарантує визнаний міжнародним співтовариством каталог прав людини, а також дотримання конституційної вимоги про правовий характер законів, найбільш предметним критерієм якого є невідчужувані права людини [4, с.9]. У цьому контексті слід відмітити, Постанову Пленуму Верховного Суду України №9 від 1 листопада 1996 року «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», в якій встановлено, що принцип верховенства права полягає у тому, що конституційні права і свободи людини та громадянина є безпосередньо діючими, вони визначають зміст та спрямованість діяльності органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і забезпечуються захистом правосуддя [5]. Також варто відзначити Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції

України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004, в якому зазначається, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню [5]. Окремим виявом справедливості, зазначається у Рішенні КСУ, є питання відповідності покарання вчиненому злочину; категорія справедливості передбачає, що покарання за злочин повинно бути домірним злочину. Справедливе застосування норм права – є передусім недискримінаційний підхід, неупередженість. Це означає, що покарання має перебувати у справедливому співвідношенні із тяжкістю та обставинами скоєного і особою винного. Адекватність покарання ступеню тяжкості злочину впливає з принципу правової держави, із суті конституційних прав та свобод людини і громадянина, зокрема права на свободу, які не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Таким чином, принципи гуманізму та верховенства права вимагають, щоб відповідальність запроваджувалася тільки з метою захисту людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, як найвищих соціальних цінностей, а також інших прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства і держави в цілому. При цьому обмеження прав людини і громадянина допускаються, однак вони можливі тільки у випадках чітко визначених Конституцією та Законами України і застосовуються як крайня міра для досягнення більш високої соціальної мети.

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред.

2. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2002. – 432 с.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / Пер. з рос. / Скакун О. Ф. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.

4. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного

права: черговий етап / Авер'янов В. Б. // Право України. – 2000. – №7. – С. 6-8.

5. Дутка Г. І. Закон у системі нормативно-правових актів України : дис.... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Г. І. Дутка // Київський Національний Університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 203 с.

6. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : Постанова №9 Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0009700-96>

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: СУЧАСНІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Пругло А.Ф.

студентка

*Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, України*

Проблемні питання злочинності неповнолітніх завжди становили певний науковий інтерес. Особистість неповнолітнього злочинця ще не пройшла всі необхідні етапи своєї соціалізації і через це існує підвищений ризик того, що неповнолітні злочинці, у разі не вжиття вчасних запобіжних заходів, в майбутньому поповнять групу повнолітніх злочинців-рецидивістів.

Злочинна поведінка неповнолітніх має свої особливості, які зумовлені віковими рамками неповнолітньої особи, психологічними та суспільними особливостями. Тому можна сказати, що злочинність неповнолітніх є самостійним видом злочинності. В кримінології під злочинністю неповнолітніх традиційно розуміють сукупність злочинів, сукупність злочинів, вчинених особами у віці від 14 до 18 років.

Згідно з Єдиними звітами Генеральної прокуратури України про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення 2016-2017 рр. питома вага неповнолітніх серед виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення складає майже 4% [1].

Структура злочинності неповнолітніх у період 2016-2017 рр. складалась з наступних видів злочинів:

1) злочини проти власності – 75%, з них: крадіжки – 80%, грабежі –